СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXII. Ч. 206. Джерзи Ситі, Н. Дж., четвер, 4. вересня, 1924. VOL. XXXII. No. 206. Jersey City, N. J., Thursday, September 4, 1924. THREE CENTS

Американський уряд заявляє свою охоту участи в розоружній конференції.

ВАШІНҐТОН, 2. вересня. — Департамент стейту подає до публичного відома ноту секретаря Гюза до Ліґи Народів у справі розоружної конференції.

Уряд оголошує ноту в тій цїли, щоби його не підозрівано, що він противиться розоружній конференції. Уряд хоче зазначити, що він про[illegible] участи в конференції, урядженій Лігою Нар[illegible] бо він не вірить, щоби на сій конференції справа ро[illegible] була належито поставлена. Зрештою, він зда[illegible] осторонь від Ліґи Народів. Зате американський уря[illegible] радо візьме участь в межинародній конференції, яка во[illegible] практичні питання розоруження.

ЩЕ ОДНА ЗАЯВА КУЛИДЖА ПРО КЛЕН.

ВАШІНҐТОН, 2. вересня. — Президент Кулидж пропоручив свому секретареви Слемпови відповісти одній ґазетярській спілці в Ню Йорку, котра питалася його, що Кулидж хоче заявити Жидам в день жидівського нового року в справі Ку-Клакс-Клена, що він не був і не є членом сеї орґанізації та не годиться з її поглядами та цілями.

ВИКИДАЮТЬ КЛЕНСМЕНІВ З КОНВЕНЦІЇ.

ОСТИН, Тексас, 2. вересня. — Стейтова конвенція демократичної партії, що зібралася тут для проголошення кандидатури на уряд стейтового ґубернатора, проголосила виразну проти-Кленську програму, викинула зі зборів усіх членів Ку-Клакс-Клена та потвердила кандидатом партії паню Миріем Ґерґасон, відому противничку Клена.

ЛЕТ ДОВКОЛА ЗЕМЛІ.

ГОКІ БЕЙ, Нова Фунляндія, 2. вересня. — Американські летуни, що летять довкола світа, покинули Айс Тикел на Лабрадорі, де їх літаки не були беспечні через бурливе море, та переїхали 40 миль до Гокі Бей. Подорож була дуже трудна, бо треба було їхати весь час серед дощу й мраки.

Тепер їх відділяє всего два дни дороги від Бостону. При добрій погоді летуни сподіються доїхати до Злучених Держав завтра.

СЛІДСТВО ПРОТИ ОФІЦИРА ЗА ЗВЯЗКИ З БОЛЬШЕВИКАМИ.

ВАШІНҐТОН, 2. вересня. — Американська армія почала слідство проти капітана Пекстона Гибена за його промови та статті в користь большевизму. Капітан наняв собі чотирох адвокатів. Якби йому доказано звязки з большевиками, армія вичеркнулаб його з лісти офіцирів.

ХОЧЕ ВІДБУВАТИ КАРУ АРЕШТУ ЗА ДРУГОГО.

НЮ ЙОРК, 2. вересня. — Відомий російський соціяліст-революціонер Акімов оповістив публичного листа, в якому згоджується відбути десять літ тюрми в большевицькій вязниці, якщо большевицький уряд згодиться випустити на волю Бориса Савінкова, видного проти-большевицького провідника, та дасть йому можність служити народови.

ГУРАҐАН НА ДІВИЧИХ ОСТРОВАХ.

ВАШІНҐТОН, 2. вересня. — Дівичі Острови (лежуть серед островів Західної Індії) навістив минувшої неділі сильний гураґан. Серед нього згинуло коло сотки людий. Американський Червоний Хрест вислав туди відділи ратункові.

СУПЕРНИЦТВО МЕЖИ ВИНАХОДАМИ.

НЮ ЙОРК, 2. вересня. — Каблеві підприємства збираються до завзятої боротьби з підприємствами, які пересилають вістки без дротового получення. Телеграфічна Компанія „Вестерн Юніон", приміром, заложила тепер нові каблі межи Злученими Державами та Італією й Німеччиною та удосконалила свої прилади до пересилання так, так, що на будуче буде пересилати депеші 5 разів скорше, як се робиться тепер.

ПОЛІЦІЯ ПРОТИ ПОЛІЦІЇ.

НЮ ЙОРК, 2. вересня. — Нюйорська поліція арештувала минувшої неділі в одній сали танців на літниску в Савт Біч, на Стетен Айленді, кільканайцятеро людий за невідповідне поведенне. На поліційній стації показалося, що двох арештованих належить до поліції міста Джерзи Ситі. Тепер джерзиситська поліція обжаловує нюйорську за брутальне поведенне супроти арештованих.

МАРС НЕ НАСЕЛЕНИЙ.

ОБСЕРВАТОРІЯ ЛИКА, на горі Гемилтон, Каліфорнія, 2. вересня. — Астрономи, які в числі кільканайцять зїхалися до сеї обсерваторії, щобя оглядати планету Марса, як вона наближається до землі, прийшли до переконання, що ся планета не заселена.

При помочі сильних люп сеї обсерваторії астрономи прийшли до заключення, що теорія (догад), буцімто широкі сірі смуги на Марсі були твором якихсь високих сотворінь, є хибна, бо канали сі так широкі (вони в найвузшім місци мають по 100 миль впоперек), що вони не можуть бути плодом праці рук. Кромі сього вони занадто покручені, щоби бути вислідом інжінірського проекту.

При помочи фотоґрафій, знятих через побільшаючі шкла, астрономи ствердили, що атмосферичні (воздушні) обставини на Марсі зовсім подібні до умов на нашій планеті; там є ріки й гори, суша й море.

СТРАШНЕ САМОВБІЙСТВО ПЕТРА КОСОВИЧА У ВИННИПЕҐУ.

Канад Фармер пише:

Минулого тижня поповнив страшне самовбійство, один зі старших українських робітників у Виннипеґу, Петро Косович, замешкалий під числ. 585 Флора евню. Згаданий Косович виліз на дах 9 поверхового будинку Ітона, де дозволений є вступ усім охочим приглянутися звідтам нашому містови і кинувся звідтам в долину на хідник на Доналд улиці. Се самовбійство поповнив він о 5-ій годині по полудні. Упавши в долину, розбив він собі голову на ґранолітовім хіднику, так, що прикликаний доктор Камерон, проголосив його мертвим. Його тіло відіслано до погребового дому Томсона.

Косович перебув у Канаді 29 літ, а з того більшу часть у Виннипеґу, де закупив 68 стопову, реяльність, при Синдикей улиці. Недавно електрична компанія розширяючи своє ґазове заведення, відкупила сю реальність від П. Косовича, платячи йому по 200 дол. за стопу, то значить, що одержав він за неї 13.600 дол.. Приятелі Косовича оповідають, що покійний стояв фінансово дуже добре, бо в самій провінціональній Касі Ощадности мав зложених 7.000, а крім сього на пожичках мав від 5.000 до 7.000. Покійний мав 68 літ житя і був вдівцем. Полишив дві замужні дочки, одну у Виннипеґу віддану за Англійця, а друга в Алберті. Про Косовича оповідають, що був приятелем покійних українських писателів, Франка і Павлика, а у Канаді був до недавна членом У.С.Д.П. та членом Українського Робітничого Дому. У послідній часі не платячи членських вкладок до У. Р. Д. тимсамим стратив право членства. Покійник мимо старшого віку виглядав кріпко і молодо; в послідній часі мав нездужати на ревматизм і високе тиснення крови і се нездужання правдоподібно викликало у нього пригноблений душевний настрій, та довело його до страшного самовбійства. На кілька днів перед смертію, як оповідають, мав Косович ходити до Робітничого Дому і там зі сльозами в очах пращався з робітниками. Також оповів нам один з наших знакомих, що покійник признався йому, що хотів кидатися з моста на ріці Ред і втопитися, але нагадав собі, що топлення буде довго тревати і треба буде кілька разів захлиснутись, тому залишив того рода самовбійство. Кільканайцять літ тому покійник стратив одинокого сина, за яким дуже побивався. Свою жінку відвіз покійник до Галичини і там її лишив а сам вернув до Канади.

ГЕРОЙСЬКА МАТИ.

В мешканню робітника Демкенті в Брукліні вибухла ґазова кухня. В одну мить полумінь обняла дітий та жінку робітника. Хоча одіж на жінці почала на добре горіти, вона кинулася душити вогонь на своїх дітях. Задушивши огонь, вона винесла їх всіх пятеро на двір, де сусіди погасили до решти гонь на ній. За той час мешкання розгорілося на добре. Заки наспіла пожарна сторожа, погоріла вся хатна обстанова та 800 дол. готівкою, вся ощадність мужа й жени, яку вони для „безпеченьства" не держали в банку або державній щадниці, але в себе в домі.

ЗВІТ З УКРАЇНСЬКОГО КУРСУ У ВИННИПЕҐУ.

Український Курс, що відбувся в Манітобськім Університеті через чотири тижні, закінчився 16-го ц. м.. Всіх учасників було 29 а се: — Панна Марія Онуфреїв, панна Анна Онуфреїв, п. Онуфрей Луцишин, п. І. М. Сторожук, п. М. Лютак, панна Ірина Валюк, п. Мих. Кумка, п. Мих Датарин, п. Ст. Радомський, паніу Радомська, п. Н. Никорчук, п. Андрій Данилейко, п. Ст. Савула, п. І. Сирник, панна Н. Майданюк, панна А. Сас, п. Петро Гуменюк п. Петро Мітенко, п. Ф. Гуменюк, п. Андрій Микитюк, п. Ол. Буртник, п. Лука Сирник, пані А. Мігайчук, пані Бойчук, п. Ілля Шклянка, п. М. Ситник, панна Галя Гаврилюк, п. Рошко, пана Л. Тацюк.

На курсі викладали: — Проф Боберский, укр. історію і ґеоґрафію; проф. Біберович, українську мову й літературу, о. проф. Турула, укр. музику Др. Мігайчук, укр. руханку в в практичнім виконуванню котрої помагав п. Кумка.

Кожний з шановних професорів, а також Др.Мігайчук і п. М. Кумка, пописався у своїх викладах дуже похвально, за що в імени учасників і Заряду Т.У.У.К. складаю їм щиру подяку. Сердечну подяку також складаю Зарядови Чит. „Просвіти" за щире відступлення салі на вправи руханки і вечірок. Заряд манітобського університету також заслужив на щиру подяку за позволення салі на науку.

Всі учасники були надзвичайно вдоволені з Курсу і розійшлися з думкою, що подібний курс повинен відбутися на слідуючий рік, позаяк се булаби одинока нагода для українських учителів скріпити свої сили до праці над культурним піднесенням укр. народу в Канаді.

Петро Гуменюк.
сек.-скарбник, Т.У.У.К.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ВИБУХ НА ПАТРОЛЕВІЙ ЛОДЦІ.

На патролевій лодці, що пильнує берегів перед пачкарами горівки в Нюберіпорт, в стейті Мессечузетс, наступив вибух кітла. Машиніст та сторожі сейчас скочили в воду, звідки їх відтак добули переїзджаючі мимо прогульковці. Машиніст відніс тяжкі попарення на лици й руках. Лодка згоріла.

БОГАЦТВО И ЩАСТЯ.

Один нюйорський пастор говорив у протестанській катедрі св. Івана, в Ню Йорку проповідь що богачі не дбають щиро за церков та релігію, та що вони дуже нещасливі люди. На його думку міліонери заслугують на милосердя.

ЖЕРТВИ АВТА ЗА ОДИН МІСЯЦЬ.

Після обчислень стейтового уряду, в стейті Ню Йорку згинуло під колесами автомобілів за місяць серпень 263 людий.

В порівнанні з чотирма роками тому назад число смертий від автій подвоїлося.

НАЙШЛИ КІСТЯК ВИСЯЧИЙ НА ДЕРЕВІ.

В лісі, коло міста Енґелвуд, в стейті Ню Джерзі, найдено висячий на дереві кістяк чоловіка. Спроваджена на місці поліція перешукала кишені трупа та найшла в ньому записку, з котрої виходилоби, що він зветься Россільо та повісився ще 24 червня.

ГОРЯЧО У ВИННИПЕҐУ.

Понеділок, 25-го серпня належить зачеслити до найгорячійших днів у Виннипеґу, бо термометер показував сего дня у тіни, аж 89 степенів Фаренгайта, себто трошки більше, як 25 степенів Реоміра. Є се другий найгорячійший день у Виннипеґу, бо вперше був день 6-го липня, коли термометер показував 91 степнів Реоміра, у тіни. Горячійше, як у Виннипеґу було у сей понеділок лише у Муз Джов, де термометер показував 90 степенів Фаренгайта, у тіни.

Збір Ліґи Народів зачинає дебату над розоруженнєм держав.

ЖЕНЕВА, ШВАЙЦАРІЯ, 2. вересня. — Збір Ліґи Народів призначив четвер і пятницю, 5-го і 6-го с. м., на дебату на повному зібранню Збору над розоруженнєм держав.

Головними промовцями у сій дебаті будуть премієр Великої Британії Мекданелд і премієр Франції Ерріо.

Збір Ліґи Народів вибрав комісію для розоруження і „забезпечення" держав. Головою сеї комісії вибрано румунського міністра закордонних справ Дуку.

Його вибрано за підпертєм Франції і „малої антанти" (Чехословаччини, Югославії і Румунії), яким ходить головно о „взаїмне забезпеченне", себто поруку взаїмної помочі у випадку війни.

Міністер Дука заявив, що „мала антанта" згодиться на розоруженне лиш під такою умовою.

Се політика Франції і, як видно, Франція буде на Зборі Ліґи Народів перепирати свою політику.

Англія не годиться з французькою політикою про розоруженне і вона могла-б найти для своєї політики більше приклонників але вона покищо не має дефінітивної розоружної програми ані рішучої постанови і тому, як кажуть пійде, як і у справі пляну комісії Доса за Францією.

СТЕПАН ФЕДАК НА ВОЛІ.

ВАРШАВА, 13. серпня. — Вчера польська влада увільнила з тюрми в Равічу студента Степана Федака.

Його увільнено під умовою, що виїде негайно за границю.

Федак виїхав до Німеччини на дальші студії.

Він був засуджений на 6 літ тюрми, а відсидів 4 і пів значить зменшено йому кари всего на 1 і пів року.

МЕКДАНЕЛД И ЕРРІО НА ЗБОРІ ЛІҐИ НАРОДІВ.

ЖЕНЕВА, 3. вересня. — Британський премієр Мекданелд і Французький премієр Еррі́о прибудуть завтра сюди і возьмуть участь у сесіях Збору.

ПРЕЗИДІЯ ЗБОРУ ЛІҐИ НАРОДІВ.

ЖЕНЕВА, 2. вересня. — Головою Збору Ліґи Народів вибраний бувший президент Швайцарії др. Йосиф Мотта, а його заступниками: Леон Буржуа, Француз; лорд Пармур, Ф. Уррутія, Коломбієць; Танґ Тсаї-Фу, Китаєць.

КОМІСІЇ ЗБОРУ ЛІҐИ НАРОДІВ.

ЖЕНЕВА, 2. вересня. — Голова Збору Ліґи Народів отворив нині зібранне в полудне, повідомлюючи про вибір 6 комісій збору.

Се комісії для леґальних і конституційних справ; для технічної орґанізації, для справ обмеженя зоружень; для буджетових і фінансових справ; для соціяльних і загальних справ; і для справ політичних.

ГРЕЦІЯ ДОМАГАЄТЬСЯ САМООЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ВІРМЕНІВ.

ЖЕНЕВА, 2. вересня. — Греція внесла нині резолюцію на Зборі Ліґи Народів у справі самоозначення для вірменського народу.

Греки хотять, щоб другі держави дали змогу Вірменам створити вірменську державу на південному Кавказі.

ВСЕ РОЗБИВАЄТЬСЯ ЧЕРЕЗ БОЛЬШЕВИКІВ.

ЛОНДОН, 2. вересня. — На 56-ому річному конґресі англійських робітничих юній поставив делеґат Г. Поллитт внесенне, щоб дати почин до основання міжнародного союза юній і обеданнє його із соціялістичним інтернаціоналом і московсько-большевицьким „комінтерном".

Він казав, що капіталісти при помочи пляну Доса хотять придавити робітництво в Німеччині і через зменшення заробітної платні понизити його ровень життя. Відтак казав він, вони хотять той самий револьвер звернути до всього робітництва у цілому світі. І тому робітництво мусить єднатися і готовитися до боротьби проти обеднаних міжнародніх капіталістів.

Та конґрес відкинув се внесення з уваги, що всі другі бесідники рідко критикували большевизм і методи большевиків.

НІМЕЧЧИНА ПЛАТИТЬ.

БЕРЛІН, 2. вересня. — Німецьке правительство виплатило першу рату, приписану пляном комісії Доса, в сумі $5,000,000, на руки Француза Леона Фрасіра, котрий переномив Д. Янґови.

ГРОШІ ІДУТЬ ВГОРУ.

ПАРИЖ, 2. вересня. — По урядовому оголошенню, що плян комісії Доса ввійшов в житте з учерашнім днем, пійшли трохи вгору аліянтські гроші, а спеціяльно анґлійські фунти стерлинґів та французькі і бельґійські франки.

ДІСТАВ ДО ТРУМНИ ТЮТЮН, ЛЮЛЬКУ І СІРНИКИ.

КУЛЬМБАХ, ЧЕХО-СЛОВАЧЧИНА, 2. вересня. — В недалекій звідси місцевости Еберсбах помер хлібороб Вернер Бакер.

Він так любив курити, що в завіщанню написав, щоб йому в домовину вложено люльку і тютюн.

Коли він помер, жінка сповнила його бажанне і ще додала пачку сірників.

mutilated

ДЕНЬ ПРАЦІ Й РОБІТНИКИ.

Як кождого року, так і сього робітники Америки обходили так званий „день праці". Були, як звичайно, паради, походи, музики й забави. Були, однак, сього року річи, які не кождого року трафляються.

Сього року в „день праці" виступали провідники політичних партій зі заявами про своє відношення до робітників. З уст сих політиків посипалися медоточиві слова. Говорено про великі заслуги робітників; про їх тяжку працю й їх великі політичні заслуги, про їх боротьбу за визволення людини зпід власти гнобителів. Говорено про велику політичну силу робітника та про його велику доброту, золоте серце, щирий ум, лагідну вдачу.

Минувшого року, ні передминувшого року, ні три роки тому назад в день праці не було таких потоків медоточивих слів, і не було такої суми гроша, щоби за неї можна було дістати на святочного бесідника в день праці котрого з тих золотоустих речників робітництва, що надривали собі горло сього року. Видно, сього року звелася їх на публичні трибуни якась надзвичайна нагода. Сею нагодою не є нічо инче, як власне сьогорічні президіяльні вибори. На початку сьогорічного падолиста американські горожани своїми голосами рішуть, хто буде держати найвисшу владу в Злучених Державах за слідуючі чотири роки. Велику більшість населення краю становлять фармері й робітники, і тому до них підходять зі своїми промовами ті, що потребують голосів. Тому в сьогорічний день праці тільки визначних політичних провідників говорить про свою любов до робітника, про робітничу доброту та прихильність робітників до себе.

Серед американських робітників певно ще найдеться богато, які дадуться зловити на сю святочну реторику, які повірять в слова, голошені кандидатами в „день праці". Сподіватися, однак, можна, що таких робітників уже не буде богато, та що більшість робітників потрафить належито оцінити вартість передвиборчих заяв. Серед американського робітництва дається прослідити признаки духового пробудження. Робітники й фармері починають уже розуміти, що всякі заяви любови в передодень виборів не мають великої вартости, бо всякий, хто хоче бути вибраним, буде такі заяви складати, без огляду на те, як він в своїм серци відноситься до тих, котрих він так сильно любить на словах. Робітники вже починають розуміти, що любов до робітництва пізнається не по гарних та горячих заявах любови в „день праці", на місяць перед виборами, але по довгій діяльности чоловіка. Робітники починають уже судити людий не по словах, але по ділах.

Що більше, американське робітництво починає вже з підозрінням дивитися на тих, що вважають за потрібне говорити про свою любов до робітників. Для робітництва такі заяви починають бути доказом, що така людина, не має за собою ніяких діл, коли вважає за потрібне вживати слів за доказ своєї любови. Коли люди, які робітничою долею ніколи в своїм життю не цікавилися, починають хвалити робітників, то робітники розуміють, що такої хвальби можуть уживати до робітників лишень люди, які вважають робітників за таких що даються ловити на полову хвальби, що се говорять до них люди, які під похвалами для робітництва вкривають погорду до робітників.

Наслухуючися до похвал політиканів у „день праці", американські робітники моляться до Бога. „Боже, спаси мене від моїх приятелів, бо з ворогами вже я самий дам собі раду".

З ПРИВОДУ ЗІБРАННЯ ЛІҐИ НАРОДІВ.

Ліґа Народів, до якої належить 50 держав світа, досі була „живим трупом". Вона говорила і радила, а аліянти правили на повоєнному згарищі Европи. Іноді, для відміни, вони доручали деяку справу Лізі Народів до вирішення і вона, послушна їх волі, вирішувала, не виявляючи жадної сили волі. Се аліянти вчили її ходити і вона пробувала ходити у їх ярмі, соб і цабе, як куди аліянти звернули та батогом нагнали.

Тепер аліянти вірять, що 5-літня Ліґа вже добре буде тягнути аліянтське ярмо і люди з усього світа зїздяться до Женеви на оглядини.

Та склалось так, що в Анґлії й у Франції при кермі є соціялістичні премієри. І сі їдуть до Женеви не на оглядини, як буде ходити в ярмі Ліґа Народів. Вони хотять ярмо з неї здійняти і навіть батоги фірманам відобрати і дати Лізі змогу ходити самій, о власній волі і розумі. Вони хотять воскресити Ліґу. Хотять признати їй більше свобідности і сили і дати їй свободу ту силу виявити при роботі для укріплення мира і спокою в Европі та для економічного піднесення її держав і народів.

Се ще більше зацікавило світ, а могло би навіть задивувати, якби сі заходи увінчались успіхом.

Та надії на се дуже малі. Добрий зачаток знівечено сим, що Ліґа сталась рабинею аліянтів і немов забула про свої високі завдання та засади. А зрештою і все, що значне Мекданелд, звичайно псує Ерріо під натиском французьких шовіністів.

Та нехай се і несправедливий трибунал ся Ліґа Народів, всетаки се всесвітній трибунал, де справедливий голос може загомоніти в обороні покриджених і рознестись по цілому світу. Длятого годі його зовсім легковажити, але радше треба використати для протесту й оборони покривджених, хотяйби і проти волі аліянтів, що царять в Лізі. Се повинні зважтямити Українці і вживати всіх заходів, щоб трибуну Ліґи Народів використати для оборони свого права.

ЩЕ ОДНА СПРОБА

(Докінчення).

II.

Наш ідеал — Українська Народна Република з европейським демократичним устроєм, пристосованим до національних і економічних умов на Україні. Українська Народна Република — себ-то такий устстрій, де сувереном постійним і незмінним є народ, що населяє простори нашої Батьківщини. Але ми ніколи не будемо стояти на тім, що наш ідеал має абсолютне значінне, і на нашу думку, ніхто не може обстоювати свою концепцію майбутнього устрою свого краю, як абсолютну, — ні п. Мартос із своєю Україною по Марксу, ні п. Винниченко із своєю Україною рад (совітів), ні п. Ліпінський з трудовою монархією, ні п. Шаповал із своєю ес-ерівською Україною, ні п. Петлюра з Україною — Народною Републикою, ні п. Д. Дорошенко з гетьманською Україною, ні п. Донцов з Україною фашистської диктатури і т. д. Ми готові лише визнати, що кождий із згаданих діячів од всієї своєї істоти бажає абсолютного добра своїй Батьківщині, навіть тоді, коли, як де-хто, безперечно привносить до своєї проповіди чимало персонального. Ми певні, що кождий із згаданих політиків радо, без вагання, офірував би своїм життєм, коли-б ся жертва була ґарантією щастя України.

І на нашу думку, се є першою ознакою того, що обєднанне для спільної акції за українську державність — річ цілком можлива. Не зрікаючись своїх концепцій майбутнього політичного устрою України, але зрікшись думки про їх абсолютність, тимпаче, що останнє слово в сій справі, щоб хто не говорив, належить українському народови, кождий щирий, чесний український громадянин може, не ризикуючи „чистотою" своїх прінціпів і переконань, увійти в обєднанне й стати до спільної акції. Повторюємо — України, як державної одиниці, де-б можна було кождому, кождій партії свобідно розвинути боротьбу за кращий устрій, втягти в неї народні маси, як се діється в свобідних державах Европи, нема. **Її треба здобути** чи то від московських большевиків, чи від монархістів, чи від демократії, чи просто вихопити її з хаосу анархії, котра безперечно розпочнеться після большевизму, — се однаково. А для сього треба бути готовим, треба підготовуватись, сконсолідувавши для спільної акції всі державно думаючі сили. Без обєднання се годі зробити!...

Які-ж способи, які шляхи до такого обєднання й порозуміння? Правду кажучи найвигіднійші часи для сього потроху минали з тими моментами, як совіти почали заключати ріжні договори то з одною, то з другою з европейських держав. Але ще й тепер не виключено можливість знайти сі шляхи. Як і раніш, випробованими способами всякого обєднання й порозуміння суть зїзди, зібрання й преса, себ-то саме те, на що останніми часами розпорошена в кінець українська політична думка ніяк не спроможеться.

Маючи на увазі невдовзі вернутись до сієї теми ще раз, ми хотіли-б тут звернути увагу читачів на одну, досить скромну, симптоматичну, спробу обєднання української політичної думки.

„У вересні місяці б. р. в Букарешті має вийти перше число літературно - політично-економичного двохтижневика „Обєднанне". Так гласить проспект Редакції нового часопису. „Для редаґування "Обєднання" на спільному засіданню пленума Громадсько-Допомогового комітету Української Еміґрації в Румунії та Управи Філії Українського Т-ва Ліґи Націй обрано колеґію"... Nomina Sunt odiosa. Для нас важливе те, що саме має на меті поважана редакційна колеґія.

Як видно з самої назви, — заявляє Редакція, — двохтижневик має на меті в першу чергу служити цілям обєднання українського громадянства та його активних сил **в Єдиний Суцільний Національний Фронт.**

„Часопис служитиме широким демократичним прінціпам але стоятиме понад клясовими партійними та гуртковими інтересами.

„Його мета — загально-національні цілі

„Його прапор — **Незалежна Соборна Україна".**

Свідома тих неґативних прикмет, котрих у часи розпорошення національних. сил. набрала подостатком українська журналістика, Редакція „Обєднання" цілком слушно й доречи зауважає:

„Даючи місце всякій патріотичній думці, „Обєднанне" ні в якому разі не допускатиме на своїх сторінках випадів, що перечать прінціпам взаємної поваги та літературної чемности.

„Стоячи на прінціпі національної щдности „Обєднанне" рішуче виступатиме проти всього, що буде вносити розлам в Українську Національну семю і що буде скеровувати національні українські сили на взаємне поборювання, а не на боротьбу з ворогами національно-державного визволення України.

„Обєднанне" виходить зі становища, що головні вороги нашого національно-державного відродження перебувають на зовні, а не в колах активного українського суспільства. Тому зброя нашої визвольної боротьби мусить бути скерована туди, де найбільше загрожене майбутнє нашого народу", і т. д.

Як бачимо, Редакція цілком правдиво уявляє собі потреби моменту, тому завдання її варті як найщирійшої підтримки всіх, кому дорога справа обєднання українських активних сил для досягнення української державности.*)

*) Адреса:. Romania. Bukuresti. Str. Delea-Veche, 7. Ред. „Обєднанне"

М. Джеря.

ДО ЗЕМЛЯКІВ РОГАТИНЩИНИ.

(Допись з Рогатина).

В тревожну хвилю відзиваємося до Вас Дорогі Земляки. Вам певно вже з часописий добре звісно, яка страшна туча суне на знищення того, що нам усім найдороще і від чого наше майбутнє залежить — то наше шкільництво.

Не один удар ми вже відбили, але найстрашнійші прийдеться ще і то мабуть в недалекій будуччині відбити. — Щоби цьому одолити потрібно нам безумовно двох зоборол: перщим є та свідомість, що справа, **якої боронимо є усім нам без ріжниці звання чи партій дорога,** а другим заборолом є ті матеріяльні засоби, яких вимагає кожда боротьба. Відносно першого то ми певні, що все наше громадянство так тут як і за океаном є свідоме ваги справи, о яку тут ходить, і готове за ню постояти. За це не дуже числимо на матеріяльну піддержку від громадянства в старім краю. Воно виснажене усякими податками і данинами, заглядає дуже тяжкому рокові в очі. Наше селянство серед якого і для якого ми головно працюємо, в розпучливім положенню кромі цього і через неурожай і сльоту. — І питаємо Вас Дорогі Земляки, чи через це малиби і ті наші інституції підупасти, котрі є тепер одинокою запорукою нашого кращого завтра, наші школи? **Чи малиби через це загибати сотки і тисячі нашої молоді?**

Земляки цього року припадають на Вас особливо важні завдання. **Доля Рідної Школи з її сотками дітий головно у Ваших руках!**

Ми знаємо, що несовісні одиниці — одні з крайної злоби а другі несвідомо за підшептами — відвертали Вашу увагу від Рідної Школи. Та памятайте, що найбільшим нашим нещастям зі всіх нещасть, які нас по війні стрінули, є то, що як грибів по военнім дощи намножилося всяких ложних „патріотів", котрі лишень з того і жиють, що „всіх і вся" болотом обкидують, щоби відвернути очи некритичних людий від власного бруду. **Тому взиваємо вас, як відносно Рідної Школи, так і взагалі у кождій громадянській праці без огляду на се, до котрого товариства, чи політичної партії хто з Вас належить, відверніть очи свої від тих, що всьо оплюгавлюють, а дивіться та йдіть за тими, що дійсно працюють і поносять відвічальність, за тими, котрі стараються з великого пожарища бодай що найважнійше уратувати.**

Нам повірила воля загалу обовязок і задачу боронити і за всяку ціну удержати наш найбільший (і тепер одинокий) скарб в повіті **Рідну Школу.** І ми, що лишень сил стає хоронимо їх і дбаємо про них. Та застерігаємося, що відповідальність за їх будуче лежить в руках цілого громадянства Рогатинщини тут і за океаном, бо від його моральної і матеріяльної піддержки залежить успіх. Тому кличемо до Вас, Земляки, **до діла!** Дайте нам так морально, як і матеріяльно відчути, що справа нашої молоді — нашої будуччини є і для вас найсвятійшою. **Не смієте допустити до цього, щоби чаші нащадки з погордою нас згадували за нашу байдужність і легкодушність.** Всі, як один станьте зорганізовані під прапором Рідної Школи. Коли тут в старім краю відбуваються збори і віча в цїли оборони Рідної Школи перед мовчанням диких випадків, докажіть і ви своїм ділом, що она Вашим найвищим добром і посвятіть для неї часть своєї праці. (В справі Р. Ш. відбулись дуже численні збори в Бурштині 22. липня а в Рогатині велике віче 10. серпня с. р.).

В першу чергу звертаємося до **Вас Хв. Комітети Допомоги Р. Ш. Рогатинщини!** Надійшла хвиля коли Ви мусите як найбільше енергії вложити у працю для Р. Ш. — **бо відтак моглоби бути за пізно.** І ми ані на хвилину не сумніваємось, щВи свій обовязок чесно сповните та поможете видержати на становищі. Звіти, які ми Вам порозсилали, дадуть кождому Землякови, по точнім перечитанню повний перегляд нашої праці і завдань на будуче та переконають і „найменшого брата", що „Рідна Школа" є чашою найважнійшою твердичею, до котрої оборони всі, як одна маємо стати, на що ми непохитно ждем.

Усі збірки і належитости пересилати лишень на руки підписаної старшини, бо вислані на деякі инші — як показалось — не все до цїли доходить.

Рогатин, дня 11. серпня 1924.

Кружок Українського Педагогічного Тов. „Рідна Школа" в Рогатині.

ЗА СТАРШИНУ:

о. Ст. Городецький в. р. голова.

Григорій Заморока в. р. секр.

В. Ратич в. р. скарб. фін.ком

Редакції инших хв. часописий а зокрема: „Америки", „Народної Волі", „Укр. Щод. Вістий", „Канадійського Фармера", „Українського Голосу" і „Укр. Робіт. Вістий" — просить підписана Старшина о ласкавий передрук цього поклику.

„SVOBODA" (LIBERTY)

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Гнл. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

КАСОВИЙ ЗВІТ

Комітету Західно-української політичної еміграції у Відні за час від 1. лютого до 31. липня 1924.

ДОХІД.

1)	1. II.	Мирон Гарасимович, Від[illegible]	100,000 К
2)	1. III.	„Обєднанне" в Америці, [illegible] дол.	6,968,200 "
3)	6. III.	І Кохановський Ста[illegible]ів, збірка	150,000 "
4)	13. III.	Укр. Червоний Крест в [illegible] — 150 долярів	10,502,000 "
5)	13. III.	Др. Ст. Федак, Львів, [illegible]	2,015,000 "
6)	19. III.	Др. Ст. Федак, Львів, збірка 25 дол.	1,750,000 "
7)	22. III.	І. Кохановський, Станиславів, збірка	230,000 "
8)	9. IV.	Др. Ст. Федак, Львів, збірка	2,800,000 "
9)	9. IV.	Др. Ст. Федак, Львів, збірка 26 дол.	1,820,000 "
10)	14. IV.	„Відбудова", Львів	2,000,000 "
11)	6. V.	„Обєднанне" в Америці, 100 дол.	6,968,200 "
12)	2. V.	І. Кохановський, Станиславів, збірка	210,000 "
13)	2. VI.	„Обєднанне" в Америці, 50 дол.	3,489,300 "
14)	11. VI.	Др. Вальдман, Відень	500,000 "
15)	18. VI.	І. Кохановський, Станиславів, збірка,	466,000 "
16)	25. VI.	Др. Кунців, Рава Руська, збірка	950,000 "
17)	5. VII.	„Обєднанне" в Америці, 100 дол.	6,978,800 "
18)	9. VII.	Др. Горбачевський, Чортків, збірка	2,110,000 "
19)	16. VII.	ОО. Василіяне, Бразилія, 65.98 д. зб.	4,606,500 "
20)		Зворот позичок	1,250,000 "
		Разом	55,863,800 К

РОЗХІД.

1)	Виплачено в тім часі 115 допомог на прожиток 35 особам в ріжних висотах на загальну суму від 250.000 до 3,600.000 на особу — разом	45,822,000 К
2)	Підмоги на поворот до краю 5 особам	4,600,000 "
3)	Кошти адміністрації	1,116,700 "
4)	Ремунерації	850,000 "
5)	Зворотні позички	2,550,000 "
	Остає в касі з днем 1. серпня 1924	925,100 "
	Разом	55,863,800 К

Др. Кость Левицький, в. р. голова.

Іван Коссак, в. р. скарбник.

Антін Крушельницький, в. р. контрольор.

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ПАТЕРСОН, Н. ДЖ. Тов. ім. Т. Шевченка, від. 64, повідомляє своїх членів, що мітинґ відбудеться в суботу, дня 6. вересня о годині 6.30 вечером під ч. 435 Мейн ул. На порядку нарад є важні справи до полагодження. На минувшім мітинґу зістав вибраний на предсідателя Дмитро Ридчук, а Теодор Ґайда рекордовим секретарем. Проситься всіх членів прибути на сей мітинґ і вирівнати свої залеглости, бо як ні то будуть суспендовані. — Гнат Ничка, кас.; М. Сас, ф. секр.

БРУКЛИН, Н. Й. Укр. Бр. Пресв. Тройці, від. 203, повідомляє всіх членів місцевих і позамісцевих, що триквартальні збори нашого братства відбудуться в суботу дня 6. вересня с. р. о годині 8. вечером в гали ч. 162 Норт 5 ул. Бруклин, Н. Й. На збори сі обовязані явитись всі члени, а урядники під карою $1.00 а члени 50 ц., позаяк будуть важні справи до вирішення. Належить отже до того часу вирівнати всі залеглости під загрозою статута. На зборах будесь принимати в члени братства і до У. Н. Союза після статута. — Мих. Шипот, предс.; Волод. Яськевич, секр.

САВТ БРУКЛИН, Н. Й. Бр. св. О. Николая, від. 293, повідомляє всіх членів місцевих і позамісцевих, що збори братства за третий квартал відбудуться в неділю, дня 7. вересня с. р. зараз по богослуженню, в гали під ч. 157 — 18-та ул. На ті збори обовязані явитись всі члени і членкиці під грозою кари, і вирівнати залеглість. На зборах будуть важні справи рішатись. Будемо принимати до нашого братства без вступного, а до У. Н. Союза після статута. — С. Нигреч, предс.; Григорій Чоподайло, секр.

ПЛЕЙНС, ПА. Бр. св. Андрея, від. 48, повідомляє всіх своїх членів місцевих і позамісцевих, що триквартальний мітинґ відбудеться дня 7-го вересня зараз по Службі Божій в гали церковній. Обовязком кождого члена є явитись на тім мітинґу, бо є дуже важні справи до полагодження і буде справозданне з 3-ох кварталів. Неявившийся член на тім мітинґу заплатить кару після статута. — Іван Мандзій, секр.

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Тов. Запорожська Січ, від. 367, повідомляє, що місячний мітинґ відбудесь о 7.30 вечером у второк, дня 9. вересня в гали церковній під ч. 303 Гудсон Еве. Проситься членів прибути на той мітинґ, бо будуть важні справи до полагоджен-ня. Також проситься довжних членів вирівнати свої вкладки. — А. Бабій, предс.; М. Антонів, секр.

ДОПИСІ.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Протест до Ліґи Народів.

„Союз Українських Народних Товариств міста Ню Йорку" вислав дня 1-ого с. м. до Женеви залучену каблеграму:

LEAGUE OF NATIONS

Geneva, Switzerland.

Forty thousand New York City Ukrainians protest vehemently against Polish bloody regime over eight million Ukrainians, deprived of religous freedom, school, safety of life and person. Under the supervision of the League of Nations nine hundred Orthodox Ukrainian churches in Cholm and Wolhynia in medieval way were turned into Catholic Polish with bloodshed and imprisonments. Thousands of Ukrainian schools in Galicia, Cholm and Wolhynia were closed. Scores of thousands Ukrainians were imprisoned and tortured, even women, some of them to death. Ukrainian University at Lemberg is suppressed and professors and students imprisoned. Ukrainian soil is colonized with Polish military colonists. Eight million human beings are outlawed by the barbaric rule of the hereditary enemy. Holding big nations, who prevented Ukrainian self-determination, responsible for that shame to Christian civilization, we demand intervention of High Assembly. We protest against any ratification of the present Polish boundery in the East. No peace in Eastern Europe as long as our brethren are subjugated. We demand self-determination for our nation.

FOR "THE LEAGUE OF UKRAINIAN NEW YORK CITY SOCIETIES"

217-219 East Sixth Street.

TRIMOTY MILESCHUK,
Vice-President.

New York, September first, 1924.

ДО ШКОЛИ.

Учітеся, брати мої,
Думайте, читайте!
І чужого научайтесь,
Й свого не цурайтесь!
Бо хто матір забуває,
Того Бог карає!

Тарас Шевченко.

Надходить новий шкільний рік. Ваші діти підуть до школи. В наші будучність Ваших діточок.

Але публична школа не дає Вашим дітям всего, що їм треба знати і любити. Ваші діти, се діти українських тата—мати, а публична школа не учить їх нічого українського — ні мови бацьків, ні історії України, ні української пісні, ні української молитви. Дитина, не навчена шанувати своє рідне, не буде також шанувати мата—мати, вважаючи їх за низших форейнерів. Дитина, що в Рідній школі спізнає і полюбить все, що українське, буде шанувати й українських родичів, їх мову, звичай, пісню і її боротьбу за волю та може й верне до старого краю трудитись на рідній землі. Значить українське письмо, Ваша дитина буде мати дві мові в руках, а тимсамим і користь в життю.

Тож посилайте свої діти до української школи!

Покищо нема в Ню Йорку такої школи, де би учено в обох мовах — англійській і українській — та котра мала би право публичности на рівні з стейтовими школами. Такі школи мають Айриші, Поляки, Італійці. І ми до того стремимо.

Покищо маємо в Ню Йорку лиш пополудневі українські школи, де діти вчаться українського письма, читання, граматики і пісень, української історії і географії та релігії по українськи. Доси вела їх парохія, а на будуче, себто від вересня ц. р. буде ними завідувати і надзирати їх **Українська Шкільна Рада** з 19 членів, вибраних родичами та українськими інституціями. Значить: школами завідує громадське тіло, яке буде дбати, щоб ті школи дорівнювали краєвим. Українська Шкільна Рада постарається о відповідних фахових учителів, як також і спровадить зі старого краю добрі книжки.

Українські Родичі!

Нехай ні одна родина не забуде післати свої діти до української школи! Котрі з українських родичів занедбають сей обовязок, ті нехай самі собі припишуть, коли їх діти колись будуть цуратись їх.

Укр. Шкільна Рада.

Записи дітий відбувати-муться:

Долина міста: Український Народний Дім, 217-19 Іст 6-та вулиця: пятниця, 5. вересня, субота 6. вересня від год. 10—12 і від від 3—5 пополудни. а в неділю від 3—4 пополудни. **Вашингтон Стріт:** Американська Школа, 57 Вашінгтон Стріт: субота, 6. вересня від 3—5 пополудни. **Гвайтстави:** Американська Школа, 128 Савт 11-та евня: четвер 11-го вересня від 4—5 пополудни. **Джемейка:** Українська Школа, 66 Чорч Стріт: середа 10. вересня від 4—5 пополудни. В других місцевостях заложиться школу, коли буде найменьше 20 дітий.

ЗА УКР. ШКІЛЬНУ РАДУ:

Ілія Гузар, голова; **Михайло Никифорчин,** секретар; **Дмитро Перепелюк,** кас. **Від Парохії:** о. Н. Підгорецький, Д. Перепелюк, О. Федчишин. **Від Союза Укр. Народних Товариств:** І. Базяк, Михайло Никифорчин, І. Мартинець. **Від „Українського Народного Дому":** Василь Лазута, Іван Марусевич, Іван Добрянський. **Від Родичів:** Ілія Гузар, Андрій Свитак, Іван Солтис, Іван Гладкий, Михайло Борис, Михайло Жуковський, Петро Коцан, Мих. Куднак, Мих. Баран.

МІСЯЦЬ, ЙОГО РУХИ Й ВІДМІНИ.

(За Фламаріоном).

Місяць, котрого ми бачимо або, як тоненький серпик, або як півкруг, що літає відокремлено в небеснім просторі, Та тільки ся куля холодна, темна, тверда, як земля хоч і менша од неї. Місяць не дає світла; він сам дістає його од сонця і тільки одбиває до нас, як і кожна річ, освітлена лямпою або сонцем. Як би сонце не освітлювало місяць, то він був би темний і ми не бачили-б його.

Через те, що місяць куля, сонце освітлює завсігди тільки один його бік, повернений до сонця половину поверхні місяця. Друга половина темна зовсім так, як і у землі. Тим-то ми и відмінно бачимо (вся сторі) місяця, себто або освітлену половину, або темну, або частину одної й частину другої.

Місяць обертається кругом землі, і, повертаючись стає між сонцем і землею, а звідсіль поволі переходить на другий бік, проти сонця. Звичайно, що коли місяць стоїть по той бік, де сонце то його не видко вже тем ще то ко ми до нас повернений тем ний бік, котрий хочаб і освітлював трохи, але не був би помітним у світлі дня. Се час — молодика. Посуваючись своїм шляхом, місяць заходить за обрій негайно за сонцем, показуючи нам серп, котрий все збільшується: його повернено горбом до сонця, на захід, а рогами в протилежний бік. Пройшовши чверть свого шляху освітленого боку, повернену на захід. Се перекрій або перша кватира. В сей час, на соняшнім заході, місяць стоїть на півдорозі своєї суткової путі і заходить о півночі. За тиждень місяць стає проти сонця по другий бік землі, і ми бачимо повний освітлений круг; се підповня або друга кватира. В сей час він стоїть, якраз проти сонця; зрозуміло, що й сходить він тепер тоді, як сонце заходить. О півночі, як на другім боці землі полудень, місяць стоїть найвище, а заходить ранком; значить зостається на обрію всю ніч. Потім він зачинає зменшуватись, сходить все пізніше і пізніше і за тиждень зостається освітленим тільки пів-

круга, горбом на схід, а сходить він близько до півночі. Се третя кватира. Ще скільки день і од місяця зостається тільки серп; сходить він рано, до сонця, рогами на захід. Місяць стає тепер знов між землею та сонцем і незабаром зовсім зникне в поміннях денного світла. Настає знову молодик. „Місяць", се-б то цілий круг, цілий оборот місяця кругом землі, тягнеться 29 з половиною день.

Се справжній рух місяця а не так, як у сонця, що тільки здається ніби воно ходить кругом землі. Місяць сходить і заходить що-дня на три чверті години пізнійш од учорашнього. Як-би він був нерухомий, то така небудь крапка, на землі зробивши цілий оборот, знайшла-б його на тім самім місці, де і вчора; а справді її треба ще трохи повернутись, щоб, як кажуть нагнати місяць, котрий встиг пересунутись в перед. Очевидно, що місяць і справді обертається кругом землі в той бік, в який земля обертається кругом себе. Се великий закон неба, загальний, однаковий для всіх світил, — що менші кулі обертаються кругом більших, а не навпаки. Земля наша за сонце й обертається кругом нього, а місяць менший од землі і обертається кругом неї.

Ми вже зазначили якось, що круг місяця здається нам таким, як і круг сонця, а він же такий невеличкий в поірвнанню з сонцем! Одначеж вони здаються через те, що місяць зовсім близьким од землі, всього 60 з чимсь тисячів верстов. Ви думаєте, що ся далечінь страшенно велика? А справді вона — ніщо в безмірі світовім.

Значить далечінь, можна було вирахувати і всю путь місяця коло землі. Місяць пробігає менш верстви за секунду. Не забувайте, що разом із землею місяць ходить і кругом сонця. Отак, хоч-би, як той дядько, йде вперед, а хлопчик, пустуючи біга кругом нього. Так і місяць вічно обертається із землею кругом сонця. Він є сопутник землі.

Вже голим оком ми помічаємо, що круг місяцевий не скрізь однаково ясний, що на ньому є якісь чудні попелясті плями, котрі нагадують обличчя людини. А в астрономічну трубу поверхня місяця здається надзвичайно не рівною: подекуди на ній розкидано гори, а в инших місяця широкі площини. Все се гаразд видко, бо великі гарні труби наближують як кажуть, до нас місяць: ми бачимо його так виразно, наче він тільки на 200 верстов од нас; а на такій далечині можна добре роздивитися на гори, долини провалля і т. и.

Гори на місяці дуже високі: є верстов з 5, 6, а то й 7 у вижину. Місцеві гори з білуватого каміння, схожого на крейду. Під соняшним промінням сей камінь дуже блищить і через те ясні місцевості на місяці здаються землі ясними, а долини, покриті наче сірою висхлою грязюкою, здаються попелястими плямами між тими горами є багато погаслих вулканів.

На місяці нема ні повітря, ні води, а через те неба й рослин, а також нічого живого. Хоча сього напевно не можна сказати: може там і є і живі тварини, не схожі на тих, що на землі, — може вони обходяться без того, без чого нам жити не можна. Через те, що на місяці не має води й повітря там нема й звуків, бо звук — се колихання повітря. Коли там обвалиться гора, то найменшого згуку од сього не розійдеться навкруги. Місяць — се країна довічного мовчання.

Треба ще зауважити, що всі речі на місяці значно легші, ніж на землі, себ-то та сила, що притягає там до поверхні місяця, менша, 100 пудів важуть на місяці, щось 16 пудів.

Легко помітити, що плями на місяці зостаються завсіди на одним місці; тінь закриває й одкриває їх, але вони зовтаються нерухомі. Значить місяць повернений до землі завсігди одним боком. Можна подумати, що він не обертається кругом себе, а то ми бачили-б і другий бік. Але поміркувавши троха ми догадаємось, що обертаючись за 29 день з половиною кругом землі, місяць за сей саме час робить повний оборот кругом своєї осі. Справді зробити оборот людині — се значить перевернутись лицем на всі боки. Ось спробуйте обійти кругом стовпа, дивлячись завсігди на нього. Очевидно, що втой самий час ви обертаєтесь кругом себе. Теж саме робиться і з місяцем, бо він же завсігди стоїть до вас одним боком.

НАУКА.

(І. Франко).

Хоч вічно злий тиран її вбива
І переслідують підніжки власти,
Проте вона во вік, во вік жива.
Хоч вихор злоби знай при ній шаліє,
Хоч божим іменем і піп її кляне.
Хоч деспота рука її визнавція гие,
Вона все проста, все росте й міцніє.
Хоч людськість блудить часто манів-
[цями,
Вона — спокійний, щирий провідник,
Шукає виходу з стежок блудних.
Хоч в горю й тьмі розцуками слова-
[ми
Кленуть її, люди, вона проклять не
[чує,
І для добра їх раз-у-раз працює.

В. Будзиновський.

З ВЯЗНИЦІ.

ІСТОРИЧНЕ ОПОВІДАННЄ.

Свобідно за Майом.

(Продовженне)

(10)

Ще одно, — мутеселім тягнув дальше. — Макредж добре крав. Він безпечно переладований золотом, яке спроневірив султанови. Чи можна се золото лишити при нім? Я гадаю, що як втече з вязниці, а бо по дорозі арнавтам, то втече з золотом.

Що ти зробив би?

Я відобрав би від него всі гроші і передав би їх навшем новому вальому.

Отже я так хочу зробити. Піду до вязниці і відберу гроші, бо то гроші падишаха. Тебе возьму з собою, щоби ти поміг мені, бо я буду мені сидіти.

Але ще одну чарку медицини ковтне?

Ковтну й три.

Сивенкий знов вийшов до кухні і приловив Селіма, як вихиляв чарку. Поклепав його по рамени.

Пий друже! — заохочував його. — Ти таксамо недужий, як мутеселім. Де Мерсіна?

Вона?... Вона спить.

Сивенкий начер вина і поступив до товаришів.

Ніч мабуть для нас пропала, бо мутеселім завзявся що гонди візитувати вязницю. Але як не запю його тепер, то вибвободимо Івана по дорозі, як його будуть вести до Ерзеруму. Нас є пятеро, Шамай може нам. Конвой буде дуже слабий. Окрім чавша буде тільки десять арнавтів. Таку банду, зле заозброєну легко переможемо і арештанта відбемо. Ти Юрку іди до кухні, набери з горшка чарку вина і з ним жди під дверми моєї комнати. Як плесну в долоні, вступи до комнати і чарку подай мутеселімови. Хочу запити його так, щоби не міг вийти на обзорини вязниці. Селім, що вино викрадає з горшка то полонником, то чаркою, вже пияний.

Коли Сивенкий вернув до мутеселіма, той сидів з головою між колінами.

То ти Селіме?, — спитав підвівши голову.

То я, Кара Юсуф. Селім зараз прийде.

Але зараз, бо я вже йду до вязниці. Маєш ще одну чарку? Давай! Не зашкодить.

Сивенкий подав чарку. Мутеселім випорожнив, віддав і плеснув долонями. До комнати увійшов Немова.

Як я прийшов до кухні набрати вина, — шепнув до Сивенкого — Селім вже лежав біля Мерсіни і хропів.

Нарешті Селім вже прийшов — мутеселім бовтав, позираючи на Немову — Поможи мені встати, бо йду до вязниці.

Може на дорогу випєш ще одну чарку? — сказав Сивенкий.

Тепер ні, бо ще готов впитися. Як верну з вязниці тоді випю, хоч би й ціле ведро. Ходім. Селіме поможи мені.

Немова стояв з чаркою в руці підсміхаючися. Не знав, що робити.

Коли він вже такий, що взяв тебе за Селіма, то можемо йти. Будь йому його Селімом. Поможи йому на ноги. Але держи цупко, щоби не пав.

Немова взяв мутеселіма під паху і підвів його на ноги.

Веди! — мутеселім крикнув. Ти ефенді, підеш з нами.

Сивенкий пішов до Ковтюка. — Ти Василю підеш з нами бо Юрко перемінився в Селіма агу. Як ми увійдемо у вязницю ти лишися під її брамою. Можливе, що Іван Красій вийде сам лише лишися в середині. Тоді ти заведеш Івана до хати. Він нехай зараз переодягнеся і зголить бороду. Як би ми довго не приходили, то верни назад і шукай нас в вязниці.

Сивенкий вийшов з хати і пішов за мутеселімом, веденим Немовою.

Відчини! Мутеселім сказав до Немови, коли вже станули під брамою вязниці.

Селім не має ключа, — Сивенкий замітив. — Ти вже забув, що ключ в твоїй кишини?

Правда, правда. Але то не моя робота крутити ключем. Вийми, Селіме, з моєї кишені і відчини.

Немова добув ключа, відчинив і всі три увійшли. В середині було дуже темно, отже Сивенкий вів їх. Завів до комнати вартових. Як попередньої ночи, так і тепер була порожна. Сивенкий взяв каганця і пішли далі.

Де сидить московський шпіон? — Тут — Сивенкий відповів, показуючи на двері.

Селіме, відчини!

Немова відсунув засуву і відчинив двері.

Собака лежить на дні. Але чи живий? Бо не рухаєся.

Як хочеш, то я допевнюся, — сказав Сивенкий.

Сивенкий скочив до ями і наблизився над лежачим.

Як відійдемо з під твоїх дверий, і як в коритарі зробиться темно, ти виліз і тихцем та хильцем вийди. Рівно вісімнадцять кроків на ліво, відтак двадцять на право до брами. Брама не замкнена на ключ, лише приперта. За брамою дожидає тебе наш товариш.

Ну! Ти живий, чи вже здох? — Сивенкий крикнув по турецьки.

Живий, відповів йому мутеселім, бо рушив ногою.

Сивенкий виліз з ями і всі три пішли далі. Мусіли зазирати до кождої келії, бо ніхто з них не знав в котрій макредж сидить. Мутеселім ганьбив за се Немову послідними словами. — Селім не знає, де всадив того злодюгу! — викрикував. Чи бачив хто другого такого команданта вязниці?

Прийшли під послідні двері. Каганець висунувся з руки Сивенкого, впав на землю і згас. Сивенкий став кресати; наслухував Каганець заблимав наново, аж тоді, коли Сивенкий доміркувався, що Іван вже за брамою. Немова відсунув засуву і відчинив двері.

Ви надумалися і приходите випустити мене? макредж спитав, підійшовши до дверий.

Випущу тебе, — мутеселім відповів — як заплатиш окуп. Як зараз тут вичислиш по три тисячі пястрів для кождого з нас.

Що ти прийдеш по окуп, я знав, бо знаю тебе. Але я ще не знав, що ти такий безличник. Тричі по три тисячі. Значить, девять тисяч?

Гадаєш, що я не вмію рахувати?

Не маю тільки. Мусиш мені лишити щось на дорогу і на прожиток, бодай на перші дни в чужім краю.

По три не даш?

Не дам.

То даш по чотири. Грім би тебе побив! Не дам, бо тільки не маю.

Не маєш по чотири?, то маєш і даш по пять.

Не торгуйся, бо, як бачиш, я не спускаю, але навпаки, все йду вгору.

(Конець буде).

Андреас Д. Каркавітзас.

ХРІЗАНТОС.

(Докінчення)

V.

Що ділялося дальше, не знаю. І ніколи не дізналася я, що сталося з старим Стаматопулсом. Як я знову прийшла до себе, побачила, що я в Гастуні, а мені в головах сидів гарний ще безбородий Палікар.

Цей Дімос був щира душа. І він то виратував мене з рук Турків. З цієї хвилини ми були приятелями. Ні в день ні в ночі не розлучалися. Коли Дімос ішов де на стійку, я зним висилали мене ватажки, щоби зібрати молодих людей біля Капетана Ляппи, —він зі мною. Одно без одного, годі було собі подумати.

Дімос часто глядить на мене якось так дивненько. А потім знову гляне, як я підвеку зір на нього, він опускає очі до долу й зачервоніеться наче черешня.

Я — знаєш — лише ти тепер не мусиш споглядати на мене — я була тоді гарна, дуже гарненька. Щоправда шию добре була окутала шаликом і руки сховала, а рожеві уста почорніла, як листя гіркоголавровогодерева, але де там!.. Моя нещасна молодеча краса пробивалася, бачиш!

Дійсне, Хрізантос, ти подобаєш на дівчину — сказав Дімос раз до мене. Я похилила голову й осміхнулась. Що було мені відповісти йому?

VI.

Так минув якийсь час. Вже не видати було ні одного Турка на цілій широкій рівнині. Часом сходили деякі на діл із Патроса, але дуже крадьки нічю. Лише так, щоби щось украсти. Потім мерщій знову забірались відсілья Наш табор був у Ґастуні, тому ми були свобідні від таких відвідин.

Тоді то в Навпліоні виступив Драмаліс. Сісініс вибрав 150 Палікарів і післав нас до Кольокотроні. Та що то за життя було! Все в ровах або на високих горах! Усе з рушницею при рамені. А довкола ніщо, лише завивання вихру поміж соснами і дикий грохкіт гірської води, як падуть із скель...

Чому малаби я скривати перед тобою — я дуже-дуже любила Дімоса! Прийшов він то я жовкла, як цитрина, я корчилася зі зворушення наче яблоко... „Любов розсаджує скелі й усмирює хижі звірята"*****) ...Ах, а він був такий добрий! Нераз я мало що не зрадила йому моєї тайни, мало, що не сказала йому, що він уся моя любов... Але деж? Я все таки не в силі була дівочий страх був за великий. І що він сказавби був, колиб був довідався це? — Краще вмерти, як це йому сказати, говорила я сама собі.

І я просила Бога, щоби таки на війні спрятала мене куля, щоби я висвободилася від тих мук... Так, чи знаєш ти, що то значить: укрита любов? Вона наче невгасаючий огонь, що не має куди видістатися.

Одного дня зберіг мене Господь: я мало що сама не зрадилася. Скільки разів згадаю цю хвилину морозить мене.

Ми стояли в Дервенакія, творили підмогу Драмаліса, котрий хотів передістатися до Котро. Ми з Нікітарою обсадили Аі-Сості, Гальоністопи, Агрільовуно, Антонакіс, Кольокотроні гірський провал.

Я і Дібос прикучнули на колінах за дубом. І вижидали кожньої хвилини появи Турків, перед яругою води, що широко простягалася.

Колй я так там клячала з рушницею у руці, глядить на мене з подивом Дімос, а потім каже з нечевя:

— Ні, брате Хрізанте, що за ніжні рученята в тебе! Вони зовсім не створені для шаблі, а для ігли.

Я опустила очі і мовчала.

— Далебі! — озвався Дімос знову, — колиби я не знав тебе вже такий довший час, я сказавби, що ти жінка!.. Тай знаєш... я й усе так любив тебе.. Я дійсне не любив так нікого, як тебе!

Сонце западало, а тепер ось ті вечірні сумерки в ярі це тихе миленьке журчаня води, солодке щебетаня птиць й одурманюючий запах, що виходив із цвіття, ні це все не хотіло війни, все воно бажало лише любови... а Дімосові слова западали мені так мило у серце, що я вже хотіла обняти його за шию, й мої уста затопити в його устах.

Але крий мене Боже!

В цюж саме хвилину впав перший вистріл, пронеслись кличі старшого. Турки вдиралися в провалля. Капетани впереді відкинули їх і кинули їх усіх нам на карк.

Та ми не ліниві, відбивали їх також. Ах, коби то ти був бачив тоді цих собак! Чи ти глядів коли з якою силою надпливає вода, коли її де позаду задержати, а вона на силу пробує собі новий шлях? Зовсім так впали й вони на нас. Та легко не пійшло їм. Одні попадали стрімголов на долину й їх схопила струя, инші згинули инакшою смертю... То була страшна різня! Ще сьогодня лежать довкола там їх кости цілими купами.

Дімос спочатку був біля мене, та нараз я стратила його! Шукаюкаю його тут, шукаю його там, кличу, кличу, — — ах Боже, хто міг щось почути у цьому гуркоті й военній метушні! Не видно було ніщо лише шаблі, які вививалися довкола, аж кости тріщали і іскри сипалися.

Дві довгі годині тривало це пекло! Турки, котрим удалося втечи добилися з виликим трудом до Куртеси. А що йно тоді взялися Полікари до добичі.

Я дістала удар шаблею в голову. Кров, що пустилася дзюрком залила мені очі. Сіла я на звалене дерево, щоби трохи відітхнути.

Місяць саме зійшов і блідим сайвом освітив довгу яругу, що відзивалася ріжними стонами й болючими криками. Що за жах! Кані без їздців іржучи скакали сюди й туди, а їх ірження гомоніло темним яром наче смертельні нарікання...

Инші чвалали сюди волікли ще в сідлі мертвих їздців! Смертне хропіння з одного боку голосний стогоін, із иншого... аж страх знімав!..

А таки моє серце зворушилося радісно. Я бачила тут побиваних, лежачих ворогів моєї батьківщини, яку вони стільки літ так несправедливо згнітали, котрі теж злість носили на нашого Спасителя Господа Ісуса Христа. Тому я щераз повинна була пійти проти них.

Нараз згадала я Дімоса і завмерла.

Зірвалася я наче серна й бігала в усіх напрямках, сюди й туди, кликала й омацувала вбитих.

Моє серце забилося з жаху і переляку;виски вдаряли наче молотом... Знаєш, що то значить утратити це, що ми найгорячійше любило у всьому широкому світу?.. Я вже ніщо иншого не думала, коли так вганяла сюди й туди... та скоро не стало мені сил.., я мусіла пристанути й придержатися чогось... одначе я кличу й кличу, і ступаю дальше і знову кличу... дарма. Довкола мене не чутно ні голосу ні звуку. Тут оволоділа мною якась слабість коліна дріжали, що я мусіла опертися об дерево, щоби бодай трохи прийти до себе.

Ще трохи і чую поза собою тихе хропіння. Обертаюся, дивлюся: мій Дімос простягнений у дубовому корчі!

— Мій Дімосе! — кличу до нього мій, — мій Дімосе!

— Хрізантос, брате! — прошепотів він.

Ах, то куля зробила йому кінець, проклята! Я старалася розважити його словами, поцілуями вдихнути йому нове життя. Дарма!

— Памятай... не забудь мене! — промовив він з тиха, а його на пів погаслі очі залилися сльозами.

— Ні, я тебе ніколи не забуду, ніколи! — відповіла я. А тепер, так тепер прошептала я йому в ухо мою тайну. І його уста замкнув святий поцілуй любови!

— Така лиха доля переслідувала нашу любов.

Я, що не шукала життя, таки остала при життю, як бачиш. Але, як ця горлиця, що день і ніч воркує після розлуки з своїм товаришем, так серед жалю по ньому зійшло моє життя. Я кинулася проти граду куль, щоби найти смерть і скінчити це тяжко животіння... Ні одна не вцілила мене, зовсім так Харон******) іще не хотів мене мати.

Ви, що живете на волі, поглядаєте тепер з маловажненням на нас, котрі окупили вас своєю кровю. Я одначе вижидаю цієї години, коли могтиму кинути цей презирливий світ, щоби знову побачитися з моїм Дімосом.

— А — там де він є — там ніщо вже не розлучить ніколи.

Переклав **Мих. Ценевенко.**

*****) Приспівок народньої пісні.

******) Харон — грецький бог підземелля, що перевозить померших на тамтой світ — до Гадесу.

ПОШЕСНІ НЕДУГИ НА УКРАЇНІ.

(Зі споминів лікаря).

Доходять до нас щораз частійші звістки про нові епідемії на Україні. Не маючи точних, а навіть приблизних даних, про їх розміри, важко здати собі справу з їх наслідків. А проте кульмінаційний пункт уже перейдено.

Лихоліття епідемії на Україні спричинене світовою війною та революцією: горожанською війною. Наслідки цих воєн домагаються великих жертв та затрати великої енергії,—щоби їх винищити. Комісаріят здоровля поборов великі епідемії холери, пятнистого та поворотного тифа і бореться на далі з епідемією малярії, притягнувши до праці всі санітарні сили. Вже перед війною епідемії на Україні вибухали врядигоди, а царський уряд звичайно ставився до них пасивно. Щойно при появі холери та чуми забирався до боротьби з ними, бюрократично-поліційними способами. Медичних засобів не організовано як слід, а темна народня маса складала жертви.

Цей стан погіршила ще величезна военна мобілізація, яка захопила понад 14 міліонів людей, кинувши їх на фронт. З цієї суми ранених та хорих було 11 міліонів, а приблизно 2 міліони померших. Додайте до цього величезні маси втікачів та евакуованих; підчас самого відступу царських армій до р. 1917 нараховано їх 3 міл. 200 тис. Недостача мешкань, опалу, харчів, дезорганізація залізниць причинились до погіршення відносин. Та найбільший вибух епідемій припадає на час горожанських воєн, бльокаду 1918—1920 р., ріжних військових інтервенцій і на час голоду 1921—1922 р. Які втрати понесла тоді Україна — годі сказати. Одно певне, що сметрність збільшилась більш як на половину. Голод 1922 р. забрав у голодних околицях України, Криму та Волги над 5 міл. людей.

Саме в мент найбільшої скрути прийшла на Україну галицька армія. І її захопила в осени 1919 р. страшна епідемія плямистого і поворотного тифу. Бар, Жмеринка і Винниця записались в історії галицької армії гекатомбами жертв. Нема села та містечка на Волині, Поділлі, Київщині та Херсонщині, де не було би могил галицьких стрільців. Епідемії скосили більше голов як поля битви.

Вже перед війною рік річно гинуло 30—40 тис. мирного населення від двох тифів. Підчас війни ця цифра вросла понад 100 тисяч. Демобілізація, поворот полонених, а потім т. зв. мішечники, що з голодних околиць масами наїздили на Україну за харчами порозносили епідемію так страшно, що в 1919 р. вона дійшла до цифри 1 міл. 647 тис. а в 1920. до 2 міл. 55 тис. на самий пятнистий тиф.

Та все в 1921 р. ця цифра зменьшилась на 420.000.

Слід згадати, що в добі епідемії великий процент лікарів та санітарного персоналу, бо до 41 прц., захворів. Епідемія холери найбільше поширювалась у 1921 р., бо над 120 тис. недужих. Вона йшла повздовж водних шляхів та залізничих. Але вже в 1922 р. пригасла, а то й зовсім затихла. Головно причинилось до цього масове щеплїння, головно переведене в армії. Між населенням защеплено над 5 міл. людей, здебільша зі санітарного персоналу, службовиків та робітників.

Черевний тиф та дизентерію поборювано, наскільки вони поширювались водними шляхами; проти холюри боролись очищуванням і лаштуванням криниць, водопроводів та збірників води. усуванням нечистот, лоправою каналізації і т. і. Проти геревного тифу щіплено людей дивакциною. Віспа досягла в 1919 р. до великої цифри 85.000, а в 1920 до 111.-600 хворих. Та вже від 1919 р. введено примусове щеплїння і в 1921 та 1922 рр. число хворих було незначне.

До успішного пониження епідемій причинились енергійні зарядження як нпр. сформулування біля 180 тис. ліжок для інфекційних недужих, улаштування ізоляційних та карантанних пунктів на залізницях, масові дезинфекції, миття та купання населення, очищування стацій, захистів, вязниць, касарень. При недостачі мила, опалу та дезинфекційних середників — це все виконано з чималим трудом.

До цієї праці слада, з питомою енергією притягала широкі верстви населення та робітничі орґанізації. Поширювала масово брошури, плякати, летучі листки, влаштовувала відчити. Багато праці вложив у цьому напрямку наш земляк проф. Заболотний. Ця енергійна боротьба зломила епідемію і принесла багато досвіду урядові народнього здоровля, який на майбутне, можна сподіватись, недопустить до таких катастрофальних пандемій.

Для поборювання малярії, яка лютує на Україні і досіль, і яка виказувала в 1923 р. около 2 міл. хворих, улаштовано малярійні стації з лябораторіями, амбуляторіями і лічницями і заосмотрено всі пункти в достаточні запаси хініни. В боротьбі з інфекційними недугами уряд здоровля уже від 1918 р. запровадив реєстрацію інфекційних занедужань, примусове щеплїння віспи та холери, улаштував бактеріольогічні інститути та інститут для продукції потрібних вакцин, видає суворі санітарні приписи, освідомлює та поучує населення, і притягає його до спільної орґанізаційної праці в цьому напрямку.

В усій боротьбі велику ролю відограв український Червоний Хрест.